

Montessori pedagogija

Franekić, Ana

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:099814>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-23**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

ANA FRANEKIĆ

MONTESSORI PEDAGOGIJA

Završni rad

Pula, rujan 2021.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

ANA FRANEKIĆ

MONTESSORI PEDAGOGIJA

Završni rad

JMBAG: 0303083784, redoviti student

Studijski smjer: Predškolski odgoj

Predmet: Teorije predškolskog odgoja

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Pedagogija

Znanstvena grana: Teorije predškolskog odgoja

Mentor: prof. dr. sc. Maja Ružić-Baf

Pula, rujan 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, Ana Franekić dolje potpisani kandidat za prvostupnika predškolske pedagogije ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

Ana Franekić

U Puli, 1. rujna, 2021. godine

IZJAVA **o korištenju autorskog djela**

Ja, Ana Franekić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom *Montessori pedagogija* koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 1. rujna, 2021. godine

Potpis

Ana Franekić

SADRŽAJ

SAŽETAK	5
SUMMARY	6
UVOD	1
1. Biografija utemeljice Montessori pedagogije – MARIA MONTESSORI	2
2. Pedagoške, psihološke i antropološke pretpostavke Montessori pedagogije	6
2.1. Život djeteta prije rođenja	6
2.2. Novorođenčad	6
2.3. Duhovni embrio	7
2.4. Razvoj djeteta	8
2.5. Razdoblje posebne osjetljivosti	10
2.6. Četiri stupnja odgoja	12
2.7. Ljudske sklonosti	14
3. Pedagoška načela Montessori pedagogije	16
4. Odgoj u Montessori pedagogiji	19
4.1. Odgoj pokreta	19
4.2. Religijski odgoj	20
4.3. Kozmički odgoj	21
4.4. Odgoj kreativnosti	21
5. Organizacija Montessori prostorije	22
6. Montessori odgojitelji	24
6.1. Uloga Montessori odgojitelja u Montessori pristupu	24
7. Montessori materijali i pribor za rad u dječjem vrtiću	26
8. Kriteriji za izbor vježbi i materijala	28
8.1. Montessori područja rada	29
8.2. Vježbe za praktičan život	29
8.3. Materijal za jezik	33
8.4. Materijali za matematiku	35
8.5. Materijal za kozmički odgoj	37
8.6. Vježbe tišine	39
ZAKLJUČAK	40
LITERATURA	42

SAŽETAK

Maria Montessori jedno je od izuzetno cijenjenih imena u povijesti predškolskog odgoja. Svoj život posvetila je djeci, zastupajući njihova prava i uvažavajući njihovu individualnost. U ovom radu govori se o njezinom životu, za što se borila i što je postigla. Svoju odgojnu metodu temeljila je na promatranju djece uključujući sva znanja koja je stekla na nekoliko studija. U radu se opisuju antropološke, pedagoške i psihološke pretpostavke Montessori pedagogije. Opisan je periodički razvoj djeteta te razdoblja djetetove posebne osjetljivosti. Maria Montessori u svojoj metodi njeguje sedam načela koja su radu i opisana, a to su: poštivanje djeteta, osposobljavanje osjetila i kretanja, polarizacija pažnje, slobodan izbor, pripremljena okolina, uloga odgojitelja, „pomozi mi da učinim sam“. U radu su opisane karakteristike odgoja pokreta kreativnosti te kozmičkog i religijskog odgoja. U zadovoljavanju potreba djeteta, značajnu ulogu ima odgojitelj. Njegova osobna, unutarnja i stručna priprema od iznimne su važnosti, kao i pripremljena okolina. Ovim radom prikazana je uloga odgojitelja te njegove poželjne osobine. U zadnjem poglavlju, opisan je Montessori pribor i materijal za rad, kao i kriteriji za njihov izbor.

Ključne riječi: *Maria Montessori, Montessori pedagogija, dijete, slobodan izbor, Montessori materijal, Montessori odgojitelj, pedagoška načela*

SUMMARY

Maria Montessori is one of the most appreciated names in the history of preschool education. She has dedicated her life to children, representing their rights and their individuality. This paper is about her life and things for which she fought and achieved. Her parental method was based on observing children. She involved all her knowledge from few collages that she attended. This paper describes anthropological, pedagogical, and psychological assumptions of Montessori method. It describes the development of a child through stages and their most sensitive periods. In her method, Maria Montessori nurtures seven principles which are described in this paper. This principles are: respecting a child, senses and movement training, attention polarization, freedom of choice, prepared environment, the role of the educator, and the main thought: „help me so I can do it alone“. Through this paper the characteristics of educating the creativity movement as well as cosmic and religious upbringing are described. An educator has an important role in fulfilling child's needs. Educator's good personal, internal, and professional preparation are of extreme importance, as well as the prepared environment is. This paper presents the role of an educator and their desirable characteristics. In the last chapter, Montessori accessories and work materials are described, as well as the criteria for their selection.

Key words: *Maria Montessori, Montessori pedagogy, child, free choice, Montessori material, Montessori educator, pedagogical principles*

UVOD

Montessori pedagogija je znanstveno utemeljena metoda podučavanja Marije Montessori. Temeljni pedagoški cilj ove metode jest sloboda. Montessori pedagogija temelji se na samopomoći djetetu po principu: „*pomozi mi da to učinim sam*“.

Metoda se protivi kažnjavanju djece ali ne prakticira niti pohvaljivanje zbog čega djeluje pomalo „hladno“. Ovakav pristup djetetu pomaže mu izgraditi vlastitu ličnost kojom će ono postati jako, samostalno, neovisno, a s druge strane zadovoljno i vedro dijete. Što onda Montessori pedagogija pruža djetetu? Pruža mu mogućnost da iskustvo stekne – SAM. U odgoju se zagovara individualizacija koja ne traži od sve djece u grupi da rade istu aktivnost koju će završiti ili započeti u isto vrijeme. Montessori pedagogijom nastoji se djetetu pripomoći u razvoju u svim područjima za koje ono ima potrebu, od odgoja kreativnosti, pokreta, do kozmičkog ili religijskog odgoja.

Ono što navedenu pedagogiju razlikuje od drugih jest pristup poučavanju djeteta. Tijekom svoga rada, Maria Montessori se borila za prava djece te da svako dijete bude zadovoljeno. Ona promatra dijete kao posebnu jedinku čija će se želja da samostalno uči i radi poštivati. U prvom poglavlju rada, opisan je život Marije Montessori, žene koja je utemeljila Montessori metodu odgoja. U radu je opisan pristup djetetu te su prikazani materijali koji se koriste u radu s djetetom.

1. Biografija utemeljice Montessori pedagogije – MARIA MONTESSORI

Maria Montessori, jedna od najistaknutijih osoba u povijesti predškolskog odgoja, rođena je 31. kolovoza 1870. godine u Italiji. Dolazi iz mjesta Chiaravalle koje pripada provinciji Ancone. Obitelj Marije Montessori bila je svestrana, samim time što je otac Alessandro vukao korijene iz poznate poduzetničke obitelji iz Bologne, dok je majka Renilde porijeklom iz obitelji poznatih talijanskih intelektualaca. „O djetinjstvu Marije Montessori se ne zna puno, ali je sigurno odrasla u obiteljskoj kući koja joj je davala snagu i slijedila određene ciljeve da bi njezin život postao angažiran i samosvjestan. To nije bilo u skladu s tradicionalnom ulogom žene u Italiji koja je bila strogo katolička. (Seitz, Hallwachs, 1997., str. 19). Marijini roditelji priželjkivali su da Maria postane učiteljica, no ona je interes pokazivala u području prirodnih znanosti i tehnike. U to vrijeme, u Italiji to i nije bilo tako tipično jer su u istim područjima vladali muškarci, baš kao i u medicini koju je naposljetku odlučila završiti i postati prva žena doktorica medicine u Italiji.

Slika 1. Maria Montessori

Mrežni izvor: <https://www.countrysidemontessorischool.org/maria-montessori>.
Pristupljeno 29. lipnja 2021.

Nakon studija medicine, započinje rad sa slaboumnom djecom te se upisuje na Sveučilište u Rimu da bi proširila svoja znanja iz područja pedagogije, psihologije, filozofije odgoja te antropologije, htjevši otkriti tajnu djeteta. Upravo ovdje započinje priča Montessori pedagogije. Radom sa slaboumnom djecom ona je utvrdila da takva djeca nisu imala poticaje niti poticajnu okolinu odnosno predmete za igru, te prema toj spoznaji, Maria Montessori tvrdi da je nužno s tom djecom raditi na pedagoški način s ciljem ostvarivanja napretka. S obzirom da se Maria Montessori sve više upuštala u rad s djecom s posebnim potrebama, susrela se s Eduardom Sequinom, francuskim psihijatrom (Seitz i Hallwachs, 1997) koji je svoj rad posvetio odgoju slaboumne djece te je izradio mnogo materijala za senzomotorički razvoj djeteta. Sav materijal i radovi, Mariji Montessori bili su poticaj i temelj za osmišljanje Montessori materijala i pedagogije, izrađujući ih za djecu s poteškoćama, ali i za svu ostalu djecu.

Maria Montessori, 1901. godine, sa svojih trideset i jednom godinom života napustila je Pedagoški institut u Rimu. Jedan od razloga bila je ljubav. Dvije godine ranije, Maria je s Giuseppeom Montesanom dobila sina Marija. Mario je odrastao s dadiljom, na selu u blizini Rima. Često ga je posjećivala no istinu su mu rekli tek kad je porastao. Dotad ga je, i mnogo kasnije, u javnosti predstavljala kao nećaka. Iako nije odrastao s majkom, Mario i ona razvili su čvrstu povezanost.

Još jedna prekretnica u životu dogodila se 6. siječnja 1907. godine, kada je otvorena prva dječja kuća imena „*Casa dei Bambini*“. Kao što je i dosad u životu samouvjereno ostvarivala svoje ideje, tako je i u ovoj mogućnosti rada s djecom odlučila ne slijediti nikakve teorije, nego se odlučila voditi iskustvima i dječjim potrebama (Philipps, 1999, str. 9). U dječjoj kući sve je bilo prilagođeno djeci po veličini. Napravila je i poseban senzomotorički materijal kojeg su djeca vrlo rado prihvaćala i koristila u spontanim igrama. Na ovaj način stvarala se pozitivna, poticajna i ugodna atmosfera u kojoj su djeca bila koncentrirana, a ujedno se zabavljala i imala osjećaj za red. Zbog ovakvog načina funkcioniranja, djeca razvijaju poželjno društveno ponašanje, ljubazna su, raspoložena pa samim time i susretljiva.

Kako tvrdi Philipps (1999), Maria Montessori govorila je o oslobađanju jedne više razine dječje ličnosti i nastanku „novog“ djeteta. Vodila se rečenicom „Pomozi mi da mogu samo!“ (Philipps, 1999, str. 9). Uloga odraslih je, prema tome, djeci pomoći isključivo ako djeca sama zatraže pomoć, jer u suprotnom narušavaju razvoj djetetove samostalnosti. Nakon otvorenja i rada dječje kuće, otvaraju se novi vrtići u Rimu i Milanu, a Maria odlazi i u Englesku, Australiju te Ameriku gdje pomaže i otvara nove kuće koje će prakticirati njezinu odgojnu metodu.

Slika 2. Casa dei Bambini, dječja kuća Marije Montessori. Mrežni izvor: <https://scuolainsoffitta.com/2019/11/06/casa-dei-bambini-montessori-come-fatta-cosa-si-fa/> Pristupljeno 29. lipnja 2021.

Maria Montessori razvila je pedagoški koncept u kojemu se dijete nalazi u središtu odgojno-obrazovnog procesa – konstruktivistički pristup. Vodila se ciljem rada na djetetovom samopouzdanju, razvijanju djetetove samostalnosti u pogledu njegovoga ohrabivanja i samostalnog istraživanja te otkrivanja vlastitih sposobnosti i mogućnosti. Pedagoški koncept Marije Montessori počeo je dostizati značajna postignuća, okupljalo se sve više ljudi koji su se angažirali, pa tako i Anna

Maccheroni, jedna od prvih suradnica Marije Montessori, a kasnije i doživotna prijateljica.

1909. godine Maria Montessori prikazuje svoju besprijekornu odgojnu metodu u knjizi „*Il Metodo della Pedagogica Scientifica applicato all'educazione infantile nelle Case dei Bambini*“. Četiri godine kasnije, 1913., objavljeno je izdanje na njemačkom jeziku pod naslovom *Samostalni odgoj u ranoj dječjoj dobi* (Seitz i Hallwachs, 1997).

Svoj odgojni koncept počela je širiti držanjem tečajeva za učitelje i ostale zainteresirane, na kojem su se prikazivale nove ideje, materijali i aktivnosti. Prvi međunarodni tečaj Montessori pedagogije održan je 1913. godine u Rimu, a njemu se priključilo osamdeset i sedam sudionika iz cijelog svijeta. Marijin pokret poticanja širenja svoje koncepcije odgoja nastavlja se objavom njezine knjige u kojoj opisuje materijale. Knjigu je nazvala „*Dr. Montessori's Own Book*“. „Njezini kasniji radovi objavljuju se u knjigama „*Dječja otkrića*“ (Montessori, 1964), „*Kreativno dijete*“ (Montessori, 1972), „*Od djetinjstva do mladenaštva*“ (Montessori, 1966)“ (Matijević, 2001., str. 37). Svoju koncepciju raširila je po cijelom svijetu, od Indije i Pakistana do Nizozemske, Njemačke i šire. Za svoja postignuća nominirana je za Nobelovu nagradu za mir, 1949. godine. Umrla je 6. svibnja 1952. u Noordwijku nadomak Amsterdama.

2. Pedagoške, psihološke i antropološke pretpostavke Montessori pedagogije

2.1. Život djeteta prije rođenja

Budući da je Maria Montessori bila liječnica, u Montessori pedagogiji detaljno je objašnjen svaki korak nastanka života. Dakako, u vrijeme nastanka Montessori pedagogije, informacije o nastanku i razvitku života nisu bile tako proučavane. Utvrđeno je da je upravo sluh osjet koji se prvi razvija, pa tako fetus čuje, osjeća šumove, zvukove, tonove i vibracije. Dakle, Seitz i Hallwachs (1997, str. 25) objašnjavaju kako „čak i za vrijeme prenatalnog doba do djeteta dopiru podražaji iz vanjskog svijeta“. Zanimljiva je činjenica o sluhu koja govori kako dijete majčin glas visoke frekvencije čuje dok je još u majčinom tijelu, dok muški glas oca tj. dublje frekvencije čuje nakon rođenja. Dakle, ukoliko trudnica za vrijeme trudnoće djetetu pjeva ili priča, ono će to nesvjesno zapamtiti.

Od drugih osjetila koja se razvijaju tu je, dakako, osjetilo okusa. Kod novorođenčadi rođene prije termina primjećuje se kako više vole slatki okus od kiselog okusa. Maria Montessori isto tako ističe kako već fetus ima razvijen osjet dodira, te da u želji da nešto dotakne u maternici, ono pokreće svoje ruke. Moguće je zaključiti da dijete uči već za vrijeme boravka u majčinu trbuhu, te da već tada okolina utječe na njegov razvoj, kako fizički, tako i emocionalni.

2.2. Novorođenčad

Inspiracija za rad Marije Montessori bio je i Frederick Leboyers koji je također ukazivao na osjetljivost novorođenčadi. Ukazivao je na činjenicu da onog trena kada dijete napusti majčino tijelo, više nije u svojoj prirodnoj okolini, koja ga čini sigurnim. Zato je rođenje poseban trenutak za dijete. Rođenjem dijete stvara još jaču vezu s majkom, posebice tijekom dojenja. Osim što tako zadovoljava svoju osnovnu potrebu za hranom, kako Seitz i Hallwachs (1997) ističu, na ovaj način dijete se nalazi majci na rukama da bi se opet s njom ujedinilo. „Maria Montessori isticala je kako je briga

majke za dijete puno više od brige za tijelo djeteta“ (Seitz i Hallwachs, 1997, str. 27). Mnogobrojni ljudi danas misle da sve što novorođenčad treba je jesti i spavati jer na taj način rastu i sazrijevaju, ali tako se zanemaruju i druge važne potrebe djeteta.

2.3. Duhovni embrio

Kao vrlo religiozna žena, Maria Montessori posebice ističe duhovni razvoj. Za nju odgoj nije samo u pogledu podučavanja djece već mu je svrha, prije svega, posvetiti se djetetovoj duši i duhu. Upravo je djetinjstvo idealna prilika za razvoj čovjeka, njegovih sposobnosti, za pronalaženje i otkrivanje potencijala. Ovdje se javljaju dvije faze: prenatalna i postnatalna embrionalna faza. Prva faza jest prenatalna i traje devet mjesec dok druga, postnatalna embrionalna faza, traje pune dvije godine. Fizičkom embriju potrebna je majčina zaštita, a duhovnom embriju potrebna je okolina u kojoj će dijete biti prihvaćeno i okruženo razumijevanjem, ljubavlju i sigurnošću. Takva okolina djetetu omogućava korištenje svih svojih osjetila pri istraživanju i upijanju novih informacija. Baš kako Seitz i Hallwachs (1997) navode, dijete uči jezik svoje vrste samim time što živi, jer on ima poseban oblik duha, duh koji sve upija.

Maria Montessori govori čak o čovjeku kao osobi duhovnog embrija, duhovnih organa koji se u životu vodi duhovnim i individualnim određenjem pri čemu se temelji na dubokim religijskim osjećajima čovjeka.

A što je s utjelovljenjem? „Riječju *utjelovljenje* želimo ukazati na psihičke i fiziološke značajke razvoja. Utjelovljenje je zagonetno protjecanje energije koja će oživjeti tromo tijelo novorođenčeta i koja će dati tijelu udove, a organima za artikulaciju govora moć da postupaju u skladu s voljom, i tako će se utjeloviti čovjek.“ (Montessori, 2003, str. 53). Maria Montessori u utjelovljenju vidi lik novorođenčeta koje predstavlja duh zatvoren u tijelu, a koji će stići na svijet. Upravo ovaj čin u kršćanstvu jest jedna od najznačajnijih misterija vjere u kojoj je utjelovljen i božanski duh; „i začet je po Duhu svetom: i postao čovjekom“ (Montessori, 2003).

2.4. Razvoj djeteta

Maria Montessori opisuje razvoj djeteta do njegove osamnaeste godine života kroz tri razvojne faze:

1. od rođenja do 6. godine života
2. od 6. do 12. godine života
3. od 12. do 18. godine života.

Prva razvojna faza: razdoblje od rođenja do šeste godine života

Ovo razdoblje dijeli se na dvije faze: prvu fazu, od rođenja do treće godine, te drugu fazu, od treće do šeste godine života. Prvo životno razdoblje (0-3 godine) naziva se razdoblje prilagođavanja. U ovoj fazi posebice veliku ulogu ima okolina, jer sve ono što dijete okružuje, oblikuje njegov um. Upravo taj proces Maria Montessori nazvala je „upijajući um“. Prema njezinim teorijama, „upijajući um je nesvjesni oblik uma koji posjeduje stvaralačku snagu. Dijete svojim osjetilima upija sve nesvjesno, bez izabiranja, neumorno i neograničeno“ (Phillips, 1999, str. 21). Vrlo jednostavna usporedba za upijajući um jest – spužva. Sama spužva prilagođava se okolini u kojoj se nalazi te upija sve. Upravo tako funkcionira i dijete koje sve situacije, pojmove i informacije upija nesvjesno. Uzmimo za primjer da dijete nakon tri godine života vlada materinim jezikom koji se do šeste godine života razvija u složeniju komunikaciju s vrlo opsežnim rječnikom. Ukoliko djetetu pružimo priliku da sluša i drugi jezik u tom razdoblju, ono će ga naučiti. Ono što Phillips (1999) ističe kao važno u Montessori pedagogiji jest da djetetu trebamo dopustiti da se ono kreće i istražuje po želji i interesu, da ga se ne smije sputavati u spontanim reakcijama jer će na taj način ono samo naučiti upravljati svojom djelatnošću.

U fazi od treće do šeste godine života dijete i dalje prima podatke, no sad je u fazi kada to radi s dozom selektivnosti. Dijete u razdoblju od treće do šeste godine života razvija sposobnosti stvaranja i doživljavanja umjetničkih sadržaja, a posebice se ovdje razvijaju stvaralačke i izražajne sposobnosti govora. Navedene sposobnosti razvijaju se na način da dijete gleda umjetničke slike, arhitekturu, kiparstvo, slušajući glazbu, pjevajući, plešući. Dakako, djetetu treba omogućiti istraživanje što više

umjetničkih područja. Da bi dijete postalo kreativno, ono mora imati memoriju u kojoj su pohranjene povezane informacije. Maria Montessori je tvrdila da je dijete u ovoj fazi posebno osjetljivo na red i pravilnost. Dijete se nalazi u fazi u kojoj ima neki ritam koji ga vodi na put duhovne spoznaje, cjeline svijeta koji ga okružuje. Smatra da se ustrajnim ritmičkim ponašanjem roditelja kod djeteta prožima red od njegove najranije dobi.

Druga razvojna faza: razdoblje od šeste do dvanaeste godine života

U ovom razdoblju djeca razmišljaju apstraktnije i logičnije. Postavljaju pitanja o moralnosti, traže svoju ulogu u društvu. U razvoju moralne svijesti dijete si postavlja pitanja poput: „Što je ispravno, što je krivo?!, „Zašto ja to ne smijem, a on smije?“, dijete želi odgovor na pitanje zašto je nešto tako kakvo jest. Žele širiti svoj krug aktivnosti. Dijete je u ovoj fazi sposobno i svjesno da može nešto promijeniti te sebe doživljava kao samostalnu osobu koja je različita od drugih. Osim razvoja moralne svjesnosti razvija se i imaginacija. Dijete istražuje svijet svojim pitanjima, primjerice: „Zašto je Zemlja okrugla?“. U ovom razdoblju djeca su izuzetno zainteresirana za znanstvene pokuse. (Schäfer, 2015). U prošlom razdoblju dijete je već steklo temelje za red i pravilnost, koji se razvijaju i u ovoj fazi, pa tako, ukoliko ono usvoji neko pravilo, očekuje da ga se svi i pridržavaju. Djeca su ta koja podsjećaju druge da se nešto „tako“ radi ili ne radi.

Treća razvojna faza: razdoblje od dvanaeste do osamnaeste godine života

U trećoj fazi razvoja događa se vrsta drugog rođenja u kojoj dijete postaje odrasla osoba, kao mladi čovjek traži svoju ulogu i položaj u životu i društvu. U ovoj fazi djeca se nalaze u pubertetu koji je sam po sebi osjetljiv i intenzivan zbog velikih fizičkih promjena na tijelu. Osim fizičkih promjena, dostiže se i spolna zrelost. U pubertetu se izlučuje više hormona koji uzrokuju stres i frustracije. Mladi žele da ih se shvaća ozbiljno jer su u fazi produblivanja svojih vještina, iskušavaju granice i traže smisao života. Postaju sve samostaljniji, pa traže komunikaciju s odraslima ali ne u pogledu „pomozi mi da to uradim sam“ (Schäfer, 2015).

2.5. Razdoblje posebne osjetljivosti

Fenomen razdoblja osjetljivosti prvi je uočio nizozemski znanstvenik Hugo de Vries pri promatranju određenih vrsta podražaja kod životinja. Montessori (2003) tvrdi kako su oni takva razdoblja osjetljivosti u razvoju djeteta zapazili i kod njih u školama te ih iskoristili u edukaciji i odgoju. Razdoblje posebne osjetljivosti odnosi se na prvih šest godina života te predstavlja vrijeme za razvijanje djetetovih sposobnosti i spremnosti za učenje.

Lawrence (2003) ističe kako su osjetljiva razdoblja veoma važna jer ni u jednom drugom svog života dijete neće biti sposobno usvojiti određeno obilježje tako uspješno i lako kao u ovom razdoblju. „Jednom kada razdoblje prijemljivosti prođe, djetetu postaje mnogo teže, a ponekad i nemoguće usvojiti isto obilježje“ (Lawrence, 2003, str. 15). Činjenica je da hoće li dijete iz ovog razdoblja izaći obogaćeno ovisi o poticajima koja ga okružuju, primjerice, ukoliko je govor jezičnije bogatiji to otvara veću priliku za razvoj istog.

Karakteristike razdoblja posebne osjetljivosti prema Montessori teoriji su:

- *Sveprisutnost*: uočljiva kod djece od šeste godine života, javljaju se u podjednakim vremenskim razmacima, kod djece s teškoćama u razvoju dolaze s određenim zakašnjenjem.
- *Preklopivost*: razdoblja u razvoju se međusobno preklapaju, ali ne dosežu istovremeno u više područja najvišu točku.
- *Vremenska ograničenost*: razdoblja se javljaju u određenoj dobi djeteta i traju određeno vrijeme.
- *Uočljivost*: za vrijeme trajanja razdoblja posebne osjetljivosti, dijete uči s lakoćom, bez umora, s radošću i zainteresiranošću (Philipps, 1999).

Razdoblja posebne osjetljivosti

Razdoblje posebne osjetljivosti za govor se javlja najranije te traje najdulje, uglavnom tijekom prvih šest godina života. Upijajući um omogućuje djetetu da na nesvjesnoj razini i to za vrijeme osjetljivog razdoblja uči materinji jezik. U dojenačkoj dobi prvo se javljaju neodređeni glasovi dok se u jasličkoj pojavljuju prve smislene riječi. U vrtićkoj dobi, s tri i pol godine života, govor je djetetu pomoćnik pri organizaciji svijesti jer ono počinje pisati i čitati. U ovoj fazi dijete je najsposobnije da uz materinji uči i neki drugi jezik. Sva djeca na svijetu, neovisno o složenosti njihovog jezika progovorit će na prilično istovjetan način. Upravo kada dijete usvoji osnovne jezične konstrukcije, slijedi „eksplozija“ govora. Um djeteta se brzo oblikuje u ranoj dobi i zato je važno djetetu pružiti kvalitetne informacije, poticaje i okolinu preko svih osjetila jer će na taj način ono ovladati vještinama koje se intenzivno razvijaju (Lawrence, 2003).

Razdoblje posebne osjetljivosti za red se javlja već oko prve godine života i traje do druge. Kod djeteta se javlja osjetljivost za unutarnji i vanjski red. Unutarnji red odnosi se na tjelesnu koordinaciju dok se vanjski red poistovjećuje s odnosom djeteta s okolinom, odnosno dijete je sposobno spoznati svijet kao cjelinu u kojoj živi i čiji pojedinačni dijelovi ovise jedan o drugima (Philipps, 1999). Da bi se kod djeteta razvio samoregulacijski mehanizam, potrebno je konstantno osiguravati dobre navike i to redovito obavljajući dnevne aktivnosti, držeći se uobičajenog rasporeda te određenog mjesta za određene predmete. Dijete je već s četiri mjeseca sposobno zamijetiti pravilnosti među pojavama i ponašati se u skladu s redom koji je otkrilo (Lawrence, 2003).

Razdoblje posebne osjetljivosti za uočavanje malih dijelova cjeline započinje u dobi od petnaest mjeseci i traje do druge godine života pokazivanjem interesa za sitne predmete. Hvatanjem sitnih predmeta i ovladavanjem njihovom upotrebom dijete povećava koncentraciju i promatra detalje, te se usredotočuje na pojedinosti većih cjelina.

Razdoblje posebne osjetljivosti za poboljšanje osjetilnih sposobnosti je razdoblje u kojem dijete uvježbava i usavršava svoje osjetilne sposobnosti, a traje od druge do četvrte godine života. Vrlo je važno djetetu priuštiti mogućnost da uvježbava i razvija

sva osjetila podjednako. Kako bi se postavili dobri temelji za razvoj kreativnosti i stvaralačko izražavanje u budućem razdoblju, nužno je djetetu omogućiti uvježbavanje osjetila jer će tako steći skladne stvaralačke fantazije te jasno predočavanje u dodiru s umjetnosti.

Razdoblje posebne osjetljivosti za spretnost u kretanju započinje u prenatalnoj dobi kada je dijete još u majčinoj utrobi te se zamjećuje njegova pokretljivost. Dijete razvija puzanje, hodanje, hvatanje, nošenje, a nakon četvrte godine razvija se i fina motorika ruke koja se odnosi na crtanje, rezanje, zakopčavanje, pisanje i dr. (Philipps, 1999).

Razdoblje posebne osjetljivosti za društveno ponašanje jest razdoblje u kojem je dijete usmjereno na svoje tijelo i pokrete pomoću kojih stječe uljudne oblike ponašanja. U razdoblju između druge i šeste godine života dijete se nalazi u povoljnom vremenu za usvajanje društveno-prihvatljivih ponašanja.

2.6. Četiri stupnja odgoja

Maria Montessori primijetila je da dijete tijekom svog razvoja prolazi kroz određene stupnjeve. Oko šeste godine života dijete se nalazi na „stvaralačkom“ stupnju te ima iznimno velike sposobnosti. Djetetov mozak sadrži 16 milijardi stanica koje čekaju da dobiju duhovnu hranu jer bez nje ne mogu opstati. Na ovom stupnju dijete uči putem svih osjetila, uči se nesvjesno i to na svakom koraku. U ovom periodu javlja se „želim sam/a“ te se dijete osamostaljuje u nekim stvarima. Važno je tada da odrasla osoba koja je u tom trenu s djetetom razmišlja kako i dobronamjerna pomoć može biti nepotrebna jer sprječava dijete u njegovom razvoju, te se treba voditi načelom Montessori pedagogije „pomozi mi da to sam učinim“. Važno je djetetu dati slobodu u svom djelovanju jer na taj način uči, osmišlja i snalazi se sa stvarima i materijalima koji poboljšavaju i jačaju njegov razvoj. Seitz i Hallwachs (1997) ističu činjenicu o neurološkim istraživanjima koja su pokazala kako se u ovom dobu razvija limbički sustav odnosno drugi sloj mozga koji sazrijeva oko sedme, osme godine života. Limbički sustav utječe na razvoj jezika, osjećaja i na senzomotoriku, dakle, gotovo na sva područja razvoja djeteta. Ono što je najvažnije jest pružiti djetetu bezuvjetnu ljubav i prihvaćanje jer je to temeljna potreba ljudskog bića i pretpostavka za svaki

odgoj. Da bi kasnije stupnjeve djetete prolazilo na potpun način, važno je prethodno postaviti kvalitetne temelje.

Prvi niži stupanj odgoja u kojem se djetete nalazi jest stupanj u kojemu je ono društveno biće koje prima dojmove i to je period do treće godine života. Njegove društvene potrebe tada se vežu ponajviše uz njemu važnu osobu, majku. Za vrijeme drugog nižeg stupnja, od treće do šeste godine života, javlja se potreba za igrom s drugom djecom. Zadovoljavanjem te potrebe djetete razvija i svoju ličnost, a tu fazu Maria Montessori naziva „društveno embrionalno vrijeme“ (Seitz i Hallwachs, 1997). Svoj identitet djetete gradi individualiziranim aktivnostima kojima razvija ljubav za druge, postaje ljubazno, srdačno i stvara osjećaj za društvo.

Drugi, glavni stupanj započinje u šestoj godini života, ponovnim rođenjem kao društveno biće. Njegova društvenost je aktivna i svjesna. U ovoj fazi ključno je poticati i podupirati djetetov istraživački duh jer se on nalazi u fazi kada želi „poći u svijet“. U drugom razdoblju razvija se treći sloj mozga, neokorteks, koji omogućuje nove duhovne sposobnosti, a to su logičko i apstraktno mišljenje. Razvoj neokorteksa završava s pubertetom, dok drugi glavni stupanj traje do dvanaeste godine života.

Treći stupanj započinje s dvanaestom i traje do osamnaeste godine života što obilježava doba adolescencije. Kao adolescenti, mladi već imaju dobro razvijene osjećaje za druge, pa tako stvaraju snažne osjećaje za ljude oko sebe. Ovaj stupanj Maria Montessori naziva još i stupanj odmaranja jer smatra da škola u to vrijeme ne bi trebala zahtijevati previše od djece. S osamnaest godina mladi čovjek dosegnuo je stupanj u kojem posjeduje dozu zrelosti, te donosi odluke i za kojih stoji. Seitz i Hallwachs (1997) navode riječi Marie Montessori: *„Mi čovjeka moramo uzeti za ruku, moramo ga sa strpljenjem i povjerenjem provesti kroz sve stupnjeve odgoja. Treba mu ponuditi sve: školu, kulturu, vjeru pa čak i cijeli svijet. Moramo mu pomoći da shvati. Nije riječ samo o teoriji, ovdje se zaista radi o odgojnoj praksi“*. Upravo ove riječi Marije Montessori govore da je sloboda temelj, uvjet i cilj pedagogije te je važno ostvariti najvažniji kriterij razvoja djeteta, a to je pružiti mu samopomoć. Upravo njezinim konceptom odgoja djetetu se pruža mogućnost da ostvari slobodu. Schäfer (2015) naglašava kako djecu treba prvo vrlo dobro upoznati prije nego ih počnemo odgajati.

2.7. Ljudske sklonosti

Montessori pedagogija u odgoju djece vodi računa i o njihovim sklonostima prema orijentaciji, redu, istraživanju, komuniciranju, djelovanju, rukovanju, mišljenju, radu, ponavljanju, točnosti i preciznosti te sklonosti usavršavanju.

Sklonost orijentaciji: predočuje da se svako ljudsko biće orijentira u prostoru i vremenu, bez obzira na njegovu dob. Orijentacija u vremenu i prostoru djetetu omogućuje da stvara pretpostavke o budućnosti.

Sklonost redu: ova sklonost posebice se ističe u senzibilnim fazama djeteta. Razumijevanje i zamjećivanje pravilnosti dio su temelja za učenje i razvoj samosvijesti.

Sklonost istraživanju: istraživanje okoline i unutarnje osobnosti je stalno zbivanje ljudskog bića. Maria Montessori predlagala je važnost pripremljene okoline odnosno primjerenih poticaja kako bi um mogao raditi na vlastitoj izgradnji.

Sklonost komuniciranju: svako društveno biće u životu ne bi funkcioniralo bez razmjenjivanja doživljenog, misli i osjećaja. Iz temeljenih ljudskih potreba, prema Maslowu, znamo kako je osnovna ljudska potreba za pripadanjem. Važno je s djetetom ostvarivati kvalitetnu dvosmjernu komunikaciju, saslušati ga, dati mu da govori i davati mu odgovore na njegova pitanja što se nadovezuje na *sklonost istraživanju*.

Sklonost djelovanju: svako ljudsko biće ima potrebu djelovati tjelesno i duhovno, na taj način ostvaruje se uočavanje promjena i učinka na nivou neurofiziološke aktivnosti.

Sklonost rukovanju: vodeći organ inteligentnog ponašanja ljudskog tijela upravo je – ruka. Rukovanje predmetima i razvoj motorike od izuzetne je važnosti za dijete, jer je razvoj motorike usko vezan s razvojem govora. Rukovanje predmetima djetetu omogućuje razvoj i usmjeravanje pozornosti.

Sklonost mišljenju: sposobnost mišljenja jest postignuće kore velikog mozga, a glavna funkcija jest iskazivanje bitnog – simbolizacija. Sposobnost mišljenja se temelji na razlikovanju i uspoređivanju na temelju čega dijete iskazuje svoje mišljenje.

Sklonost radu: ljudi život žive s nekom svrhom. Povezivanje djece i svrhe očituje se u okolini koja je djetetu i prilagođena. To znači da oduševljenje koje djeca dobivaju radom ima značajan utjecaj u izrastanju u neovisnu i odgovornu osobu. Za djecu je i igra oblik rada. M. Montessori igru je prikazivala kao veoma ozbiljnu rekreaciju u dječjem životu za izgradnju ljudske kulture, a samim time i za školsko učenje djeteta. Svaka odrasla osoba ne bi nikada trebala izgubiti sposobnost igranja.

Sklonost ponavljanju: Maria Montessori istaknula je važnost ponavljanja kod djece. Proučavala je djecu koja su uzastopno zadržavala i ponavljala određene djelatnosti od kojih ih nitko nije mogao odvratiti osim njih samih. Philipps (1999) ističe da ljudski mozak funkcionira na način da ako zadovoljimo očekivanja koja smo stvorili, izlučuje se hormon endorfin koji je zadužen za podizanje raspoloženja.

Sklonost točnosti i preciznosti: ova sklonost nadovezuje se na prethodnu. Unutarnji poriv za postizanje očekivanog jači je ako se ostvari očekivano na što se nadograđuje sklonost za točnost i preciznost koja funkcionira na sličnim neurofiziološkim mehanizmima koji potiču užitek. Važno je poticati dijete da bude precizno.

Sklonost usavršavanju: imaju sva ljudska bića koja imaju primjerene mogućnosti razvoja što znači da je djetetu u procesu odgoja neophodno pružati prilike ka usavršavanju. (Philipps, 1999).

3. Pedagoška načela Montessori pedagogije

"Sam čovjek treba biti u središtu odgoja. Uvijek na umu treba imati to da se čovjek ne razvija na fakultetu, nego da njegov duševni razvoj počinje čim se rodi."

M. Montessori

Montessori metoda nije samo metoda, to je u suštini *pristup*. Sve se temelji na pristupu djetetu, bilo to prema njegovom rastu i razvoju, slobodi ili aktivnostima. Moramo biti svjesni kako se razvoj ponekad ne zbiva kontinuirano, nego se djetetu dogodi korak unazad prije nego naprave korak unaprijed. Zato je važno dopustiti djetetu da radi i griješi jer ono posjeduje potencijale i „gladno je učenja“. Osobe koje okružuju dijete odgovorne su da se ti potencijali aktiviraju. Upravo Montessori metoda ukazuje na to kako okolinom možemo optimalno djelovati i usmjeravati okolinu djetetu, a da pritom ne mijenjamo ili „popravljamo“ dijete. Okolina djeteta mora odgovarati dječjim razvojnim potrebama da niti jedna od njih ne bi bila neiskorištena, propuštena ili nezadovoljena (Schäfer, 2015). Da bi se zaista to i postiglo treba se voditi sljedećim pedagoškim načelima:

- Poštovanje djeteta
- Osposobljavanje osjetila i kretanja
- Polarizacija pažnje
- Slobodan izbor
- Pripremljena okolina
- Uloga odgojitelja
- *Pomozi mi da učinim sam.*

Poštovanje djeteta

Odnos djece i odraslih u Montessori odgoju nije ustrojen „od gore prema dolje.“ Poštuje li odgojitelj dostojanstvo djeteta ovisi o sadržajima koji se uče i metodama po kojima se uči, a da se sve to pritom temelji na stvarnim djetetovim potrebama. U izgradnji odnosa s djecom, treba postati njihov partner u „samoodgoju“. Osim prirodnoznastvenih obrazloženja o djetetu kao biću s vlastitim genetski određenim

programom razvoja Marije Montessori, pridodaje se pažnja i humanom i religijskom obrazloženju razvoja. Osjećaj bezuvjetne ljubavi i poštovanje djetetu omogućuje slobodan razvoj njegovih sposobnosti unutar nužnih granica. „U takvim uvjetima uz indirektnu pomoć 'dijete samo sebe izgrađuje“ (Seitz i Hallwachs, 1997. str. 39). Uloga odgojitelja i roditelja jest djetetu pružiti indirektnu pomoć za samoodgoj i priznavanje stvaralačke produktivnosti djeteta.

Osposobljavanje osjetila i kretanje

Svako biće svijet percipira putem svojih osjetila. Upravo je odgoj osjetila temelj Montessori pedagogije. Pogled u svijet svim osjetilima djetetu nudi učenje koje od konkretnog iskustva vodi ka apstraktnom razumijevanju. Osjet i pokret usko su povezani jer dijete osjetom doživljava okolinu koja ga okružuje, a za istraživanje iste nužan je pokret koji stvara simbiozu. „Ako pažljivo promatramo dijete postaje očigledno da se njegov um razvija preko kretanja... kretanjem razvija svoju inteligenciju.“ (Seitz i Hallwachs, 1997, str: 44). Prema Mariji Montessori, ukoliko se odgoj kretanja poveže s odgojem osjetila, ova cjelina prerasta u kriterij za zdravi psihički, duhovni i tjelesni te društveni razvoj djeteta. Dakle, ukoliko djetetu ne pružimo mogućnost da se kreće i djeluje svim osjetilima, sporije će se razvijati.

Polarizacija pažnje

Polarizacija pažnje javlja se kod djece kada se oni nalaze na svojoj najvišoj razini svjesnosti. Polarizacija pažnje je „gotovo meditirajuće, dugo stanje zaokupljenosti nečim na temelju usmjerenja pozornosti.“ (Philipps, 1999, str. 48). Ovu sposobnost imaju djeca i dostiže se u prikladnim uvjetima te samoizabranim aktivnostima. Odvija se u tri faze: fazi pripreme, pravog rada i fazi smirivanja/okončanja rada.

Slobodan izbor

Razvoj djeteta je određen zakonitostima i načelima. Važno je djetetu dati slobodu u pogledu izbora kada će, koliko dugo, gdje, s kim i čim raditi. Ovakvim pristupom djetetu dajemo mogućnost izbora koja potiče na motiviranje prema njegovim interesima. Kod slobode je važno znati da je potrebno razlikovati površno bavljenje

stvarima od pravih interesa. Ono što djetetu uvelike olakšava slobodan izbor jest sklonost redu materijala, kao i indirektna pomoć odgojitelja koji ga je prethodno upoznao s materijalima (Seitz i Hallwachs, 1997).

Pripremljena okolina

Promatrajući prostore u kojima djeca borave, primjećuje se kako arhitekti nedovoljno misle na djecu u prostorima namijenjenima djeci. Prostor u kojem djeca borave trebao bi zadovoljavati dječje potrebe, bilo to za rad ili za igru. Za Mariju Montessori, pripremljena okolina djetetu pruža slobodu, ali i odgojno sredstvo jer podrazumijeva slobodan izbor materijala te ih uči kako se odnositi prema istom. Kakva bi trebala biti pripremljena okolina? Harmonična, jedinstvena, kao cjelina koja će djetetu pružiti zaštitu. Strukturirana je na način da dijete vodi od lakšeg ka težem (Seitz i Hallwachs, 1997).

Uloga odgojitelja

Odgojitelj je taj koji predstavlja vezu između okoline i djeteta. Montessori odgojitelj trebao bi djeci pružiti mir, ljubav, strpljenje, duhovitost i ljubavi. Njegova uloga s djecom jest da im daje slobodu, ne prekida u izabranim aktivnostima i postaje tihi promatrač. Odgojitelj djecu promatra kako bi proučio njihove stvarne potrebe i mogao im pomoći ka njihovom ostvarivanju i zadovoljavanju.

Pomozi mi da učinim sam

Upravo je ovo najvažniji kriterij za Montessori odgojitelja, pružiti djetetu pomoć za samopomoć. Kako najviše možemo pomoći djetetu? Omogućivši mu da iskustvo stekne – SAM. Problem se javlja kod odraslih koji se ravnaju prema svojim zakonitostima te minimalno ulažu snagu umjesto da djetetu daju slobodu i ne sprječavaju ga. Ono što se javlja u dječjim vrtićima je primjerice da odgojitelj rutinski posluži vodu, hranu, oblači ga i nosi, što se protivi Montessori konceptu. Pružanjem slobode i indirektno pomoći djetetu, ono se osamostaljuje i ono dobiva osjećaj zadovoljstva, razvija pozitivnu sliku o sebi te u konačnici stvara preduvjete za primjereno psihičko te socijalno funkcioniranje (Seitz i Hallwachs, 1997).

4. Odgoj u Montessori pedagogiji

„Montessori pedagogija oblikovana je na temelju promatranja djece u različitim stadijima razvoja te u dodiru s djecom iz različitih kultura“ (Britton, 2000, str. 12). Tako su zaključene univerzalne karakteristike djetinjstva:

- Sva djeca imaju upijajući um
- Sva djeca prolaze kroz razdoblje posebne osjetljivosti
- Sva djeca žele učiti, kroz igru i rad
- Sva djeca prolaze kroz nekoliko faza razvoja
- Sva djeca žele biti neovisna.

Ovo su karakteristike na kojima se i temelji odgoj prema Montessori metodi. U svakoj etapi svog razvoja, dijete ima određene unutarnje potrebe, koje je potrebno zadovoljiti, a koje se ne pojavljuju u isto vrijeme kod sve djece. Upravo zato Montessori pedagogija zagovara individualizaciju u odgoju, koja ne traži od djece da svi počnu i završe u isto vrijeme, niti da svi rade na istim sadržajima (Matijević, 2001). Montessori odgoj polazi od slobode. U takvom procesu odgoju, slobodno je i dijete koje samostalno bira redoslijed, trajanje određene aktivnosti kao i nju samu, dok je odgojitelj oslobođen obveze da provodi propisani program. Prema Matijeviću (2001) osnovne potrebe djece jesu ljubav, jezik, red i kretanje. Upravo prema navedenim potrebama, materijali i sredstva za rad su organizirani i primijenjeni djeci.

4.1. Odgoj pokreta

Fizička aktivnost i pokret jesu jedan od najznačajnijih poticaja za rast i razvoj kod djece. Montessori (2003) upozorava kako bi bilo pogrešno pokret i kretanje gledati samo s tjelesnog aspekta. Gledajući pokret iz pogleda sporta, sport osim što pruža tjelesno zdravlje i sportsku kondiciju, isto tako gradi ličnost te podiže moral i povjerenje u samog sebe. U današnje doba, doba u kojem se sve više vozi i vrijeme provodi u sjedilačkom načinu života koristeći razne elektroničke uređaje i aplikacije, a sve se manje kreće, važno je posvetiti veću pažnju odgoju pokreta. U Montessori odgoju ističe se kako su učenje i kretanje dvije stavke jednog procesa jer dijete uči

krećući se. Može se zaključiti kako pokret nije samo izraz „ja“. U Montessori metodi putem vježbi kretanja pokušava se probuditi svijest budnog ja. Vježbe kretanje služe kako bi dijete ponavljalo, a na taj način steklo sposobnost kontroliranja svojih pokreta. Temeljna pretpostavka koja jača funkciju vlastitog ja jest koordinacija pokreta. Upravo je ona ta koja djetetu pruža slobodu razvoja i kretanja. Sloboda ne treba biti temelj ljudskog života već pedagoški cilj. Može se zaključiti kako kretanje ima ključnu ulogu u samoodgoju i svijesti jer se njome indirektno utječe na iste.

4.2. Religijski odgoj

Maria Montessori bila je katolikinja no, u njezinoj pedagogiji se nije ograničavalo ni na bilo koji oblik vjerovanja. Smatrala je da s religijskim odgojem treba početi od samog rođenja djeteta, te da bi ono trebalo sudjelovati na svim vjerskim svečanostima i molitvama. Rano djetinjstvo, do šeste godine života, jest razdoblje u kojem se stvaraju temeljni osjećaji, od kojih veliku ulogu ima ljubav. Ljubav djeci pruža sigurnost i zaštitu. Maria Montessori u dječje kuće i sobe dodavala je religijske slike i simbole, s djecom je čitala priče iz Biblije, razgovarala o postanku svijeta. U dječjoj kući u Barceloni postavljen je atrijski prostor u kojem je vladala tišina, odjekivao je svečani ugođaj koji je bio uređen predmetima iz crkve. Djeci je ovakav prostor pružao mjesto za Božju službu, molitvu i liturgiju. Religijski odgoj dijeli se u dvije faze: faza osjećaja i faza poduke. U fazi osjećaja dijete boravi u krugu obitelji u religioznoj atmosferi gdje sudjeluju u radnjama koje su povezane s vjerom, dok se faza poduke odnosi na učenje malih molitvi napamet. Poduka započinje s petom godinom života (Seitz i Hallwachs, 1997).

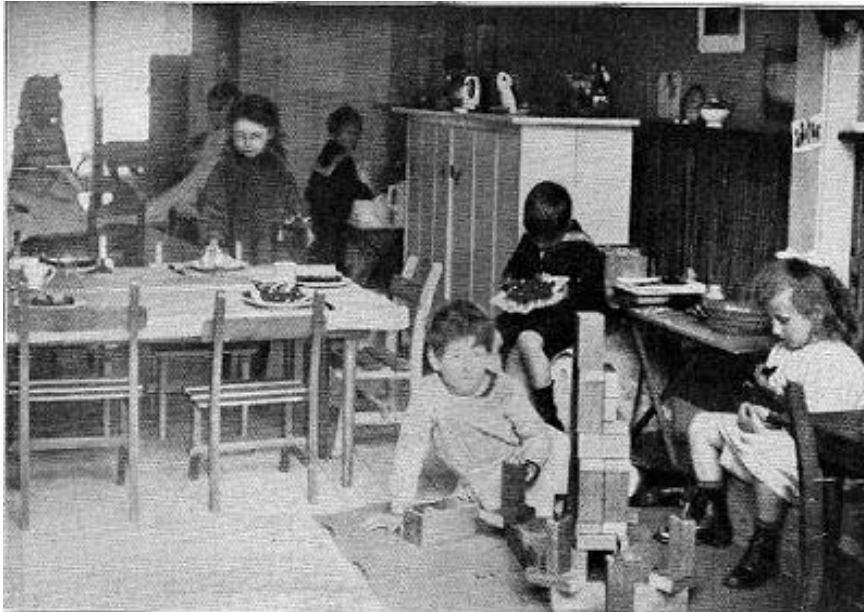
4.3. Kozmički odgoj

Maria Montessori polazi od činjenice da se sve što je stvoreno događa prema Božjem planu. Iz ove činjenice možemo zaključiti kako se svako živo biće na ovom svijetu rađa sa svojom zadaćom i određenjem. Kozmički odgoj se ne veže ni uz jedno životno doba, no smatra se kako se s njim može započeti vrlo rano. U kozmičkom odgoju naglašava se praktično doživljavanje. Seitz i Hallwachs (1997) navode primjer školskog vrta, u kojem djeca osim što rade, spoznaju zakonitosti života. Što je potrebno pšenici za život, što s njom nakon žetve... Kroz ovakve radnje dijete zadovoljava svoju potrebu za konkretnim radom u zajednici.

4.4. Odgoj kreativnosti

„Ograničenja postoje samo u našim umovima. Ako koristimo maštu, otvaramo si svijet beskonačnih mogućnosti.“ Jamie Paolinetti

Baš kako citat Paolinettija kaže, mašta i kreativnost otvaraju svijet beskonačnih mogućnosti. Seitz i Hallwachs (1997) ističu kako nije stvar u tome da djeca stvaraju lijepe slike koje će pokazivati drugima, već je stvar da se kroz umjetnost potaknu određeni načini ponašanja. Maria Montessori isticala je od samih početaka važnost spoznaje svijeta osjetilima koje je usko povezivala s maštom i fantazijom. Montessori pedagogija na ovom području još se mora razvijati jer nije razvijena kao što su druga područja no svejedno pruža djeci mogućnost slobodnog izbora i proces individualizacije. U odgoju kreativnosti važno je djeci ponuditi, dati im na raspolaganje različita pomoćna sredstva i radna mjesta, pa se tako, osim klasičnih likovnih materijala, nudi i kazalište lutaka, stolarija, kiparstvo, ples... Prostor je opremljen svijetlim i stabilnim drvenim namještajem koji snažno naglašava boje. Obogaćen je i vođen načelima za red kako bi djelovao motivirajuće, a ujedno bio jasan i pregledan. Na ovaj način djeca sama biraju materijal i tehnike rada, sama biraju motive i teme. Odgojiteljeva zadaća jest biti tu po strani i savjetovati kad, i ako je to potrebno. Slobodan izbor djetetu dopušta da donosi odluke i uči se kreativnosti tražeći rješenja; čak i ako pogriješi to ne znači da je ono podbacilo, to je samo jedan mali korak u procesu traženja najboljeg rješenja.

Slika 3. Montessori, dječja kuća u Njemačkoj, Hag. Mrežni izvor: <https://twitter.com/jaivirdi/status/1264255980365402112> Pristupljeno 2. srpnja 2021.

5. Organizacija Montessori prostorije

Schäfer (2015) podsjeća na riječi Marije Montessori: „Djetetu moramo pružiti okolinu koja mu pripada: pravi mali umivaonik, stolčicu, ormarić za posuđe s ladicama koje može sam otvoriti i koje sadržavaju potrepštine kojima može rukovati, krevetić u kojemu spava pod lijepim pokrivačem koji može samo raširiti i složiti.“

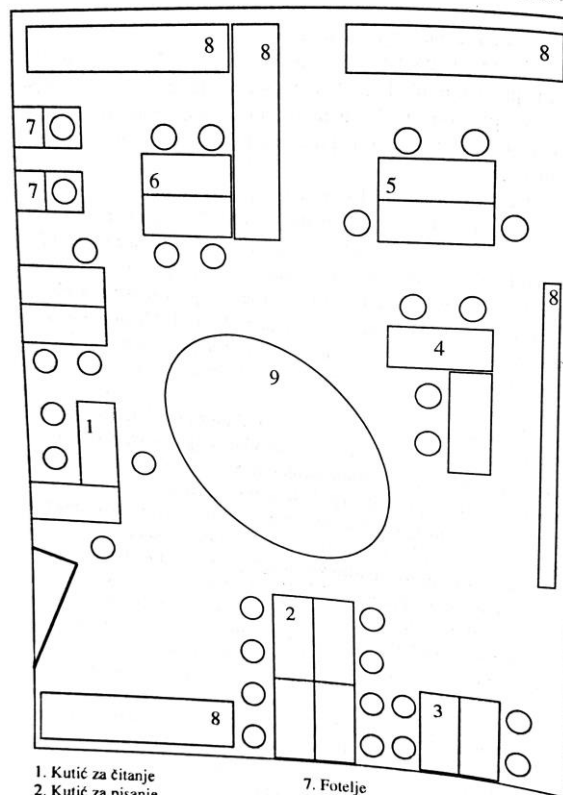
Svaka Montessori prostorija trebala bi biti „uređena sredina“ koja će djecu poticati na konstruktivan individualni rad i aktivnosti koje zadovoljavaju njihove potrebe. Sav materijal ne bi trebao biti zaštićen i izložen u vitrinama da „lijepo izgleda“, već bi u svakom trenutku trebao biti dostupan za rad djeci. Dan je organiziran u dvije faze: slobodan rad i zajednička nastava. U slobodnom radu djeca su slobodna birati što žele, koliko dugo i gdje žele raditi, dok se u zajedničkom radu uključuje i odgojitelj. Svaka Montessori prostorija trebala bi sadržavati: kutić za kozmički odgoj, kutak za matematiku, za razvoj govora i za religijski odgoj.

Slika 4. Kutak za vjerski odgoj

Mrežni izvor: <https://vrtic-suncana.zagreb.hr/default.aspx?id=131>. Pristupljeno 2. srpnja 2021.

SKICA UČIONICE ZA NASTAVU PO METODI MONTESSORI

1. Kutić za čitanje
  2. Kutić za pisanje
  3. Kutić za modeliranje
  4. Kutić za slikanje
  5. Kutić za hobi aktivnosti
  6. Kutić za matematiku
  7. Fotelje
  8. Regali
  9. Tepih za razgovor u krugu
- Napomena: Iznad niskih regala su panoji za izlaganje učenikovih radova

Slika 5. Skica učionice za rad po metodi Montessori (Matijević, 2001)

6. Montessori odgojitelji

Jedan od čimbenika kojim Montessori pedagogiju razlikujemo od drugih jest pristup poučavanja djeteta. Svaki Montessori odgojitelj, terapeut ili učitelj mora biti svjestan da je on uzor djeci koja upijaju njegove geste i mimike, izgled, način ponašanja, riječi. Da bi radio u optimalnim uvjetima, važno je dobro se pripremiti. Montessori odgojitelj je onaj koji će u tom procesu učiti i sebe i dijete. Sebe uči i razvija u pogledu sposobnosti indirektnog vođenja. Na ovaj način dijete je slobodno graditi svoju osobnost, odlučnost i razvijati neovisnost. Jedna od važnih uloga odgojitelja je pružanje podrške, važnost pohvale ili poticaja. Montessori odgojitelj priprema se u tri područja; mentalnom, tjelesnom i duhovnom.

Koje osobine bi trebao imati odgojitelj? Montessori odgojitelj trebao bi biti vedra, vesela osoba koja je uvijek dobro raspoložena, prema djeci je nježna, pažljiva i strpljiva. Philipps (1999) ističe kako je najvažnija osobina dosljednost. Ukoliko je odgojitelj dosljedan u svome radu s djecom, tada će djeca tražiti i spoznati svoje granice. U odnosu odgojitelj-dijete, dakako, treba graditi i stvarati povjerenje. Odgojitelj je taj koji mora biti suzdržan u sprječavanju djeteta da se suoči s pogreškama jer su i pogreške dio iskustva učenja. Imati povjerenje u dijete znači dopustiti mu da bude samostalno, ali biti tu za njega za slučaj da je potrebno te ono glavno od svega, suzdržati se.

6.1. Uloga Montessori odgojitelja u Montessori pristupu

Kako bi odgojitelj prepoznao potrebe djece on ih mora opažati. Odgojitelj opaža sljedeće stavke:

- Naklonost pojedinog djeteta
- Kontakte pojedinog djeteta s drugom djecom
- Probleme pojedinog djeteta s drugom djecom
- Strahove djeteta
- Probleme s određenim priborom
- Ponašanje po odlasku i dolasku

- Koncentraciju i ustrajnost
- Govorni razvoj i užitek u govoru
- Navike pri jelu
- Odnose djeteta s obitelji (Philipps, 1999).

Opažanjem navedenih stavki odgojitelj će moći prepoznati u kojem razdoblju osjetljivosti se dijete nalazi, koje su njegove potrebe i na koji način se mogu zadovoljiti. Što odgojitelj bolje opaža, to će moći točnije i lakše pripremiti okolinu, bilo to od pribora koji odgovara njegovom razvojnom nivou ili do osjećaja djeteta koje će se osjećati prihvaćeno. Svakom djetetu pristupa se individualno jer se svako dijete igra, uči i razvija svojim ritmom.

Odgojitelj dijete treba promatrati u svim situacijama: i kad se igra, radi, šuti, žuri ili se povlači u osamu. Osim što odgojitelj mora raditi na svojim osobinama i vrlinama, on mora i ulagati u svoje znanje, biti informiran o kulturi i suvremenoj povijesti, cjeloživotno se obrazovati. Isto tako, važno je da odgojitelj prati stručnu literaturu i redovito se informira o karakteristikama razvoja u ranom djetinjstvu, uzimajući u obzir nove znanstvene spoznaje. Montessori odgojitelj spreman je na samorefleksiju. Ulaže u svoje znanje i redovito se i dalje stručno obrazuje i usavršava (Schäfer, 2015).

Dakle, uloga odgojitelja jest da se pripremi stručno, osobno i unutar sebe (Gamaz, Tomašević, 2018). Osobnu pripremu čini razvijanje stabilnosti ličnosti i dosljednosti u ponašanju, njegovanje izgleda i komunikativnost. Kada se govori o stručnoj pripremi odgojitelj se priprema u pogledu stjecanja znanja o sebi samom kao čovjeku, o razvojnim stupnjevima djeteta, Montessori priboru i načinu na koji se koristi, opažanju te je važno da zna odrediti stupanj koncentracije za rad. Ono što Maria Montessori posebice traži od odgojitelja je unutarnja priprema, duhovna, koja se ne odnosi na religioznost. Unutarnja priprema odnosi se na to da odgojitelj razvija strpljivost, poštovanje, prihvaćanje, razvija brižnost za sve, usavršava svoje ponašanje do uzoritosti. Unutarnjom pripremom odgojitelj pobuđuje one posebne osjetljivosti potrebne za duhovni život, one koje su potrebne da bi se razumjela vrijednost ljudskog života.

Osim odnosa s djetetom, uloga odgojitelja je razviti povjerljivu suradnju i s roditeljima. Kako bi se roditelji osjećali sigurnije, Montessori odgojitelj razgovara s njima i upoznaje navike i životne potrebe djeteta. Na ovaj način, odgojitelj se još bolje upoznaje s djetetom i kvalitetnije priprema okolinu za njega. Važno je razgovarati s roditeljima kako bi uvidjeli ima li kakvih promjena kod djeteta, kako se ponaša kod kuće, a kako u grupi. Kao i u razgovoru i ophođenju s djecom, tako Montessori odgojitelj mora birati svoje riječi i s roditeljima. Schäfer (2015) konstatira da je tajna dobrog razgovora imati uzajamno poštovanje, izbjegavati uvrede, saslušati jedno drugo te ukoliko se i stvori kakav problem, riješiti ga zajedno. Odgojitelj posebnu vezu s roditeljima može ostvariti kroz raznolike radionice u kojima će dodatno upoznati obitelj djeteta. Zaključno, svaki odgojitelj i svaki roditelj trebali bi stavljati dijete u centar svega, te promišljati kako mu pomoći, kako ga zadovoljiti, a ono će se na taj način osjećati prihvaćeno, sretno i biti vedro.

7. Montessori materijali i pribor za rad u dječjem vrtiću

Materijal jest dio pripremljene okoline koja odgovara djetetovim potrebama i nudi sve što ono treba za svoj razvoj. U Montessori prostorima sav materijal i pribor za rad dostupan je djeci u svakom trenutku. Pribor je izrađen od drveta, metala ili tkanine. Kako je dijete slobodno isti uzeti i odnijeti ga do radne površine, isto tako dijete ga i vraća na mjesto gdje je pribor i pronašlo.

Vježbe u Montessori pedagogiji izrađene su vodeći se temeljnim pedagoškim principima:

- Od lakšeg ka težem
- Od jednostavnog ka složenom
- Od konkretnog ka apstraktnom
- Od cjelovitog ka pojedinačnom.

Montessori materijali razlikuju se prema području i primjeni materijala:

- Materijal s kojim se provode vježbe za praktični život
- Osjetilni materijal
- Materijal za matematiku
- Materijal za jezik
- Materijal za kozmički odgoj (Seitz i Hallwachs, 1997).

Maria Montessori cjelokupan je materijal razvijala polazeći od iskustva i prakse. Upravo materijal zajedno s odgojiteljem čini pripremljenu okolinu. Važno je znati da prostor koji je obogaćen Montessori materijalom nije jamstvo da će se ondje raditi na ispravan način. Upravo suprotno, čak i u prostoru bez originalnog Montessori materijala može se primijeniti ova metoda ukoliko se djetetu pristupa na ispravan način. Kao što je već istaknuto u radu, u redu je pogriješiti! Ovo načelo uočavanja pogrešaka posebice se njeguje u Montessori metodi jer se dijete uči kako riješiti i ispraviti problem, te se usmjerava ka skladnom i ispravnom rješavanju zadataka. U radu u kojem se djetetu dopušta da griješi te ga se potiče da samo uvidi pogrešku, ono postaje pažljivije i samostalnije. Kada djeca uoče pogrešku, postaju neovisna o odraslima jer su sposobna sama vidjeti rade li dobro.

Montessori pribor za vježbe uvijek se nalazi na istom mjestu, u istom obliku te složen istim slijedom. Kada se sastoji od više dijelova, pribor se nalazi na posebnoj podlozi koja omogućuje djetetu da je lakše prenosi do radne površine.

Pri izboru vježbi i materijala, cilj je da materijal djeci održi usmjerenost na jednu stvar te da svoj duh, koji se pri aktivnosti budi, vežu uz jedan predmet. Dakako, ne očekuje se od djeteta da se satima bavi jednom aktivnošću. Treba cijeniti svaki trenutak u kojem se dijete posveti ili udubi u aktivnost jer je on dragocjen. Svaki taj trenutak nadograđivat će se jedan na drugi te će jednom oblikovati cjelinu.

Odgojiteljeva uloga jest da dijete uvede u rad s materijalom, i to u 3 faze:

- Pokazivanje („ovo je“)
- Provjeravanje („pokaži mi“)
- Razumijevanje („što je ovo?“).

Dakako, kod pokazivanja odgojitelj ne preuzima zaista ulogu u kojoj objašnjava, već je na djetetu da samo uvidi i donese zaključak.

8. Kriteriji za izbor vježbi i materijala

Osim što materijal treba dijete voditi od lakših prema težim vježbama kao i od konkretnog prema apstraktnom, isto tako moraju se poštivati određeni kriteriji pri izboru istog:

- **Dostupnost:** ovaj kriterij omogućava djetetu da u potpunosti ne ovisi o odrasloj osobi pri uzimanju željenog pribora jer mu je materijal dostupan za slobodan izbor i manipulaciju istim.
- **Poticanje aktivne djetetove djelatnosti:** veže se uz pribor s kojim dijete radi, svjesno ili nesvjesno treba poticati dijete da koristi čim više svojih osjetila, ruke, noge. Ovdje odgojitelj mora biti suzdržan jer upravo kako Seitz i Hallwachs (1997, str. 56) navode „nije važno da učitelj puno govori ili objašnjava jer materijal ima svoj vlastiti jezik te djetetu omogućuje da samo uči na zoran način.“
- **Primjerenost potrebama i sposobnostima djeteta:** važno je voditi se načelom da se krene postupno od lakšeg ka težem te se pritom prilagođava i razvojnim potrebama djeteta, u ovom načelu ističe se individualnost prema djetetu.
- **Mogućnost uočavanja pogreške:** „dijete mora imati slobodu, slobodu da griješi, slobodu da traži i samo da nađe ispravan način“ (Philipps, 1999, str. 66). Maria Montessori pribor za rad s djecom oblikuje tako da dijete može uočiti pogrešku te ju samostalno ispraviti, poticajno djeluje na rad, a dijete pritom razvija pozitivnu sliku o sebi.

Kriterij na koji bi također trebalo obratiti pozornost jest držati se onog „*manje je više*“ te pružiti manji broj materijala koji je kvalitetniji, a na taj način djeci omogućiti lakši odabir aktivnosti. Isto tako, poneki materijal nije raspoloživ u više primjeraka što pruža mogućnost da se među djecom razvija zajedništvo, pomaganje, dijeljenje ali i čekanje na red. Mlađoj djeci okolina je još strana, uče čemu što služi, što je čija svrha, pa bi se tako predmeti s kojima i nisu pobliže upoznati, trebali koristiti u jednu svrhu (Schäfer, 2015).

8.1. Montessori područja rada

8.2. Vježbe za praktičan život

Vježbe praktičnog života kod djece potiču samostalnost u svakodnevnom životu. Krajnji cilj ovih vježbi nije stjecanje vještina, nego razvoj osobnosti poticanjem samostalnosti, ustrajnosti i redosljedna izvođenja vježbi. Ovisno o kulturi kojoj dijete pripada i u kojoj živi, vježbe se dijele na pet područja:

- Predvježbe koordinacije i kontrole pokreta
- Briga za sebe
- Briga za okolinu
- Usvajanje oblika ponašanja u zajednici
- Hodanje po crti/elipsi i vježba tišine kao posebne vježbe.

Kao što sama riječ kaže, postoje predvježbe za kontrolu pokreta i koordinaciju koje služe kako bi se dijete pripremio za sve buduće izazove. Ove vježbe obuhvaćaju hodanje, nošenje predmeta, pažljivo kretanje kroz prostor, odmatanje i zamatanje tepiha, presavijanje ubrusa i dr.

Vježbe koje se nadovezuju na prethodne jesu vježbe „brige za sebe“. Ove vježbe odnose se na grabljenje žlicom, prenošenje, presipavanje, pranje ruku, oblačenje, svlačenje odjeće, kao što je prikazano na slici 6. i 7. Isto tako, vježbe koje su značajne za dijete jesu vježbe brige za okolinu, dijete jest dio okoline i ima potrebu sudjelovati u njoj. Osim što djeca borave i njeguju vrt, tako sudjeluju i u vježbama u kojoj održavaju čistoću i red prostorija u kojoj borave sa svojom skupinom. U boravku sa svojom skupinom djeca uče i vježbaju kako se pristojno ponašati u društvu, određene geste, pozdravljanje, molbu za pomoć te kako razgovarati i pažljivo slušati druge (Philipps, 1999).

Slika 6. Šivanje

Izvor slika: arhiva autorice

Slika 7. Okvir s patentnim zatvaračem

Osjetilni materijal

Upravo je odgoj osjetila važna odrednica Montessori metode. Maria Montessori smatra da su vježbe za razvoj osjetljivosti djetetu ključ kojim će ono „otključati“ svijet i riznicu pojava oko sebe. Montessori ruku smatra vodećim organom inteligencije koja se javlja kao mišićno pamćenje. Ideja mišićnog pamćenja je proces u kojem se, u mozgu, svakim pokretom stvaraju mentalne slike. Kada se mišići pokreću, oni prenose informacije na mozak i stvaraju proces učenja. Sve što se nauči preko tijela, ostaje u njemu. Seitz i Hallwachs (1997) navode riječi Pestalozzija koji kaže da je odgoj cjelina koja se sastoji od glave, srca i ruku odnosno mišljenja, osjećaja i djelovanja. Ukoliko se odgoj kretanja poveže s odgojem osjetila tada postizemo zdravi psihički, duhovni, tjelesni i društveni razvoj djeteta (Seitz i Hallwachs, 1997). Odgoj osjetila uključuje vježbe koje se odnose na razvoj vida, sluha, njuha, okusa, dodira, težine i topline. Ovim osjetilima dijete obogaćuje svoje vidike u području kognitivne i perceptivne spoznaje.

Osjetilo vida

Vrlo poznat pojam u Montessori pedagogiji jest „ružičasti toranj“ (Slika 8.). On predstavlja materijal za uvježbavanje vidne percepcije kao i spretnosti nošenja kockica do razmotanog tepiha. *Roza tornjem* dijete radi na svojoj strpljivosti, obzirnosti te otvara stazu prema konkretiziranju količine, brojevni veličina i decimalnog sustava.

Slika 8. Ružičasti toranj

Slika 9. Pločice u boji

Još jedna vježba za razvoj vidne percepcije jesu *pločice u boji*. Ova vježba traži od djeteta da, nakon što razvrsta obojene pločice prema istoj boji, iste pločice složi i razlikuje prema svjetlini (Slika 9.).

Osjetilo dodira

U Montessori prostoriji moguće je pronaći i materijale koji su obloženi različitim hrapavim i glatkim površinama. Ovakvi materijali služe za razvijanje osjetljivosti dodira ukazujući djetetu na kontrast hrapavo-glatko. Djetetu se mogu i prekriti oči te mu se ponude tkanine različite teksture, a na ovaj način dijete se još više usmjerava prema tkaninama i njihovim teksturama.

Slika 10. Aktivnost „dodirivati gradivo“

Osjetilo topline

Za uvježbavanje osjetila topline pripremaju se pločice od materijala koji različito provode toplinu. Isto tako, dijete može istraživati otvorenih ili zatvorenih očiju, pa razvija više osjeta istovremeno. Većina vježbi se međusobno nadopunjuje, primjerice; ukoliko djetetu ponudimo bočice s tekućinom različitih temperatura, vježba se može dopuniti pojmovima vruće-hladno, izvorom topline pa i zvukom vode.

Osjetilo okusa

Ovaj osjet također se može nadovezati na osjet topline. Okusni pupoljci na jeziku mogu razlikovati hladno-toplo, slatko-slano... Najčešće se nadovezuje na osjet mirisa. Osjet za sluh djeteta može uvježbavati kroz doticaj s različitim instrumentima, zvučnim valjčićima te zvoncima.

8.3. Materijal za jezik

Dijete jezik upoznaje uz pomoć vida, sluha i pokreta, koji su međusobno povezani i neophodni za učenje pisanja i čitanja, kao i za usvajanje novih riječi i bogaćenje rječnika. Seitz i Hallwachs (1997) ističu kako su djeca u ranoj vrtićkoj dobi „gladna“ novih riječi i širenja vokabulara jer se nalaze na osjetljivom stupnju svladavanja jezika. Govor je važan i u vježbama za poticanje osjetljivosti i spretnosti, te je usko vezan uz pokret i finu motoriku. Najpoznatiji materijal za razvoj jezika, koji uključuje osjet dodira, vida i sluha, jesu slova na grubom i hrapavom papiru (slika 11.) Neka djeca nauče pisati i prije nego su saznala značenje slova, svojim vršcima prstiju opipavaju oblik slova, a njihovi mišići pamte.

Slika 11. Slova od brusnog papira i pisanje u palenti. Izvor: arhiva autorice

U Montessori metodi čitanje i pisanje uči se sintetičkom metodom. Prvo se djeci prikažu pojedina slova, zatim se postepeno slažu u riječi načelom od lakšeg prema težem. Četvrta godina života smatra se najpovoljnijom dobi za učenje pisanja. U ovom razdoblju prirodni razvoj govora je na svom vrhuncu. Djeca u ovoj životnoj dobi uživaju u svojoj novoj sposobnosti pisanja te neumorno ispisuju riječi i nazive. Dijete općenitim bogaćenjem rječnika usvaja imena bića, stvari i pojava. Izravnom i neizravnom pripremom uči kako su riječi tvorba glasova te da svaki glas ima svoj simbol. Montessori materijal djecu potiče da spontano istražuju i razvijaju jezične kompetencije. Uloga upijajućeg uma jest da dijete neizravno upija znanje koje je primjereno njegovom razvojnem stupnju i potrebama. Djetetu se mogu ponuditi predmeti koje bi trebalo razvrstati prema početnom slovu ili nekom drugom kriteriju (slika 13.).

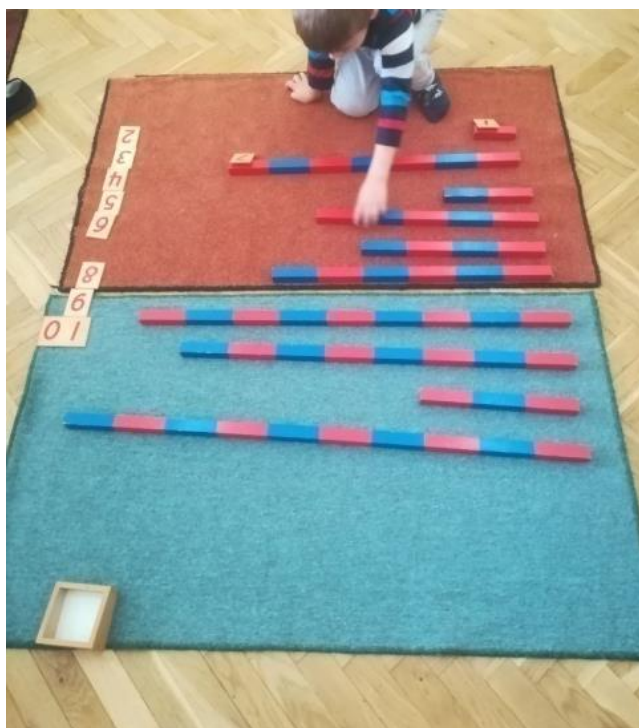
Slika 12. Pisanje naziva uz male predmete. Izvor: arhiva autorice

Slika 13. Predmeti razvrstani prema početnom slovu. Izvor: arhiva autorice

8.4. Materijali za matematiku

Dijete svoja temeljna iskustva iz okoline i predmeta stječe pomoću vježbi praktičnog života i vježbi iz područja osjetljivosti te se tako neizravno priprema za područje matematike, razvijanje logičnog razmišljanja i apstraktnih pojmova. Ono uči iz konkretnih materijala, pomoću kojih razvija temeljne sposobnosti te postaje neovisno o njemu i sposobno je za stvaranje apstrakcije. Već spomenuti ružičasti toranj, osim pružanja poticaja za vidnu osjetilnost, također pruža i indirektno djelovanje na matematičke spoznaje. Materijal iz matematike djeci omogućuje istraživanje i analiziranje, rasuđivanje i uspoređivanje pri čemu njihov znatiželjan duh predstavlja pripremu za buduće istraživanje i razmišljanje. Za djecu je svijet brojki u počecima pomalo složen i nepregledan no svako novo znanje u području matematike čini ih ponosnima. Razvoj matematičkih sposobnosti započinje uvodom u veličine, zatim u simbole koji se kasnije međusobno povezuju. Vježbe razvijanja matematičkog uma, prema mišljenju Marie Montessori, posjeduje svako dijete od rođenja. Vježbe započinju slaganjem crveno-plavih prutova i brojanjem njihovih dijelova 1-9 što je prikazano na slici 14.

Slika 14. Brojevne gredice. Izvor: arhiva autorice

Stečeno znanje utvrđuje se odbrojavanjem crvenih vretena u pretince koji su označeni brojkama od 1 do 9. Također, tada se uvodi i znamenka 0. Znanje se nadograđuje slaganjem crvenih kružića na izrezane brojeve. Sljedeća nadopuna znanja odnosi se na uvođenje decimalnog sustava. Ovim materijalom za rad može se vježbati zbrajanje, oduzimanje, množenje, dijeljenje. Isto tako, jedan od Montessori pribora za rad jesu kvadratni i kubni lančići (slika 15.) s prutićima na kojima su obojene kuglice, a uz koje se slažu kocke i kvadrati obojenih kuglica. Ovom aktivnošću djeci se daje osjet kvadrata kao površine, a kocke kao tijela u prostoru. Ovom aktivnošću dijete osim matematičkih vještina razvija vještinu i strpljenje. Pribori za rad matematike podijeljeni su u pet skupina:

1. Količina i simboli od 0 do 10
2. Uvođenje u dekadski sustav
3. Učenje prebrojavanja
4. Istraživanje i vježbe pamćenja s jedinicama
5. Apstraktna matematika (Nebula/Montessori asocijacija, 2010).

Slika 15. Kvadratni i kubni lančići. Izvor: arhiva autorice

8.5. Materijal za kozmički odgoj

Vrlo važan segment Montessori pedagogije jest kozmički odgoj. Svaki Montessori odgojitelj mora voditi brigu o njemu i pripremiti sebe, svoju grupu i pribor za kozmički odgoj. Maria Montessori je koncept kozmičkog odgoja predstavila nešto kasnije od ostalih segmenata, 1935. godine, kada je predstavila stajalište da je ukupnost prirode, živih i neživih bića, jedan jedinstveni kozmički plan. U kozmički odgoj pripadaju sljedeća područja: zemljopis, zoologija, botanika, povijest, umjetnost, etika, antropologija, evolucija, ekologija, astronomija i informatika. Što se tiče dostupnosti materijala za kozmički odgoj, nešto su skromnija i nedostupnija no to nije opravdanje da se zapostave područja za koje je materijal ograničen. Za svako od tih područja, ovisno o kulturi u kojoj se boravi, trebalo bi nabaviti primjeren materijal. „Kozmički odgoj nudi prekrasnu mogućnost razvijanja razumijevanja i tolerancije za druge kulture, za sva živa bića na Zemlji“ (Schäfer, 2015).

Slika 16. Karta svijeta, uključuje područje zemljopisa, zoologije, botanike, antropologije. Izvor: arhiva autorice

Kozmički odgoj nudi djetetu prekrasan uvid u svijet. Materijali za kozmički odgoj djeci omogućuju da uspostave kontakt sa svijetom, da stječu temeljna znanja i osnovna iskustva o njemu i pojavama van njega. Upoznaje se područje koje je široko i koje dijete potiče da istražuje i stvara, a Montessori odgojitelj je taj koji zajedno s djecom stvara pribor za rad i na svako dječje pitanje traži odgovor kako bi zadovoljio njegove potrebe.

Slika 17. Dio Montessori prostorije za kozmički odgoj, „DV Cvjetna livada“ u Požegi.

Izvor: arhiva autorice

8.6. Vježbe tišine

Kada djeca rade u Montessori prostoru najčešće pričaju tiše kako ne bi ometali jedni druge. Postoje i posebne vježbe koje je Montessori prakticirala kao „lekcije šutnje“. Svakodnevno je djeci važno pružiti priliku da umire svoj unutarnji duh stanjem mirovanja. Montessori odgojitelj bi trebao pozvati djecu na tišinu dogovorenim znakom. Za djecu mlađe dobi, malo je teže prekinuti kretanje i nemir, ali s vremenom i oni savladaju umirivanje te uranjaju u tišinu i postaju svjesna svog tijela.

Nakon što su se djeca ugodno smjestila i pripremila, odgojitelj šapće imena djece. Nakon toga, odgojitelj zajedno s djecom osluškuje šumove i zvukove koji se iz okoline pojavljuju i nestaju, te ih potom analiziraju i identificiraju. Svrha ovih vježbi jest da djeca prepoznaju tišinu između šumova koji se javljaju, „tišina nije samo odsutnost buke“ (Seitz i Hallwachs, 1997). U vježbama tišine razvija se razumijevanje, usmjerenost, uvažavanje i potrebna je pažnja svih sudionika. Vježbe tišine ne moraju trajati dugo, primjerice, to može biti nekoliko minuta slušanja glazbe u jutarnjem okupljanju uz tinjanje svijeća kako bi djeca pronašla mir koji će ih voditi tijekom dana.

ZAKLJUČAK

Impresivna činjenica jest da je Montessori pedagogija utemeljena početkom 20. stoljeća, kada metoda i nije bila tako razvijena kao danas, a Maria Montessori svojim je izuzetnim radom otkrila vrijedne informacije o djetetu. Ispred vremena bila je samim time što je postavila dijete u središte odgojno-obrazovnog procesa, naglašavajući važnost gledanja svakog djeteta kao posebnu jedinku ovog svijeta.

Promatranje djetetova razvoja u uvjetima slobode i uočavanje posebnih potreba i interesa u razdobljima osjetljivosti, načela su rada u Montessori pedagogiji. Odgojitelj ima važnu ulogu u pripremi sebe, okoline i djeteta. Važan segment Montessori pedagogije upravo je pripremljena okolina, ona je ta kojom dijete korača u svijet novih mogućnosti i istraživanja, svijet u kojem dijete oblikuje svoju ličnost, karakter, inteligenciju i svoje *ja*. Pripremljena okolina znači i pripremljen posebno oblikovan didaktički materijal koji djetetu omogućuje razvoj tjelesnih, umnih, duhovnih te duševnih sposobnosti.

Smatram da bi se u svakom odgojnom pristupu trebalo prilagođavati djetetu, osluškivati djetetove potrebe baš kao u Montessori pedagogiji. Ono što ponekad zna izmaknuti kontroli je to da se gubi prilagođenost djetetu, a javlja se prilagođenost odgojitelju. Za Mariu Montessori reforma nije bila samo proces u kojem se stara metoda mijenjala novom, za nju je reforma značila preoblikovati, bogatiti i obnavljati život.

Zaključujem kako je Montessori pedagogija prije svega jedan divan pristup djetetu, a onda u stručnom području i metoda koja njeguje i radi na zadovoljavanju svih djetetovih razvojnih potreba i područja kako se niti jedno od njih ne bi zapostavilo. Glavna misao „*pomozi mi da to učinim sam*“ zapravo njeguje temeljno ljudsko pravo, slobodu. Odgojitelj je taj koji će djetetu dopustiti slobodu da svoje iskustvo stekne samo, on je taj koji mora znati da je svaka nepotrebna pomoć prepreka djetetovu razvoju. Upravo kako Maria Montessori ističe, odgojitelj nije taj koji će dijete učiniti umjetnikom, njegova je uloga da djetetu pomaže da se ono razvija, da razvije oko koje će vidjeti i ruku koja će mu pomoći da osjeća.

Poštivajući pedagoško načelo ove pedagogije o poštivanju djeteta, govori se o pružanju bezuvjetne ljubavi, slobodnog izbora, i samopomoći. Ovo je recept kojim ćemo dobiti istinski zadovoljeno dijete. Ovaj rad zaključila bih riječima osobe koja je utemeljila ovu jedinstvenu metodu odgoja:

„Ovi mali osvajači sebe samih i svijeta oko sebe istinski su nadljudi koji nam otkrivaju božansku prirodu ljudske duše. Odgojitelj ima radosno zaduženje da im pokaže put prema savršenstvu, pobrine se za sredstva koja vode njemu i ukloni sve prepreke s tog puta.“

(Montessori, 2003, str. 330).

LITERATURA

KNJIGE:

1. Britton, L., (2000). *Montessori učenje kroz igru za djecu od 2 do 6 godina – priručnik za roditelje*. Zagreb: Hena com.
2. Herrmann, E., (2018). *100 aktivnosti prema metodi Montessori*. Zagreb: Naklada slap.
3. Lawrence, L., (2003). *Montessori čitanje i pisanje za djecu od 3 do 7 godina – priručnik za roditelje i odgojitelje*. Zagreb: Hena com.
4. Matijević, M., (2001). *Alternativne škole: didaktičke i pedagoške koncepcije*. Zagreb: Tipex.
5. Montessori, M., (2003). *Dijete: tajna djetinjstva*. Zagreb: Naklada Slap.
6. Montessori, M. (2003). *Upijajući um*. Beograd: DN Centar.
7. Philipps, S., (1999). *Montessori priprema za život – odgoj neovisnosti i odgovornosti*. Zagreb: Naklada Slap.
8. Pitamic, M., (2013). *Montessori igre i aktivnosti za bebe i djecu u ranoj dobi*. Zagreb: Mozaik knjiga.
9. Schafer, C., (2015). *Poticanje djece prema odgojnoj metodi Marije Montessori*. Zagreb: Golden Marketing – Tehnička knjiga.
10. Seitz, M., Hallwachs, U., (1997). *Montessori ili Waldorf?*. Zagreb: Educa.

MREŽNI IZVORI

11. Montessori metoda i osjetljiva razdoblja (2020, svibanj). Pristupljeno 2. srpnja 2021. <https://hr.peopleperproject.com/posts/167-the-montessori-method-and-sensitive-learning-periods>
12. Maria Montessori: 12 bezvremenih savjeta za učitelje i roditelje, *Portal sretno dijete*. Pristupljeno 3. srpnja 2021. <https://sretnodijete.net/maria-montessori-12-bezvremenskih-savjeta-za-ucitelje-i-roditelje/>
13. Nebula/Montessori asocijacija (2010). Montessori stručnjak/odgojitelj. Zagreb. Pristupljeno 3. srpnja 2021. <http://www.nebulamontessori.hr/nacela-montessori-pedagogije.html>
14. Gamaz J., Tomašević F.(2018, lipanj). Odgajanje opažanjem: neke specifičnosti odgoja prema Montessori pedagogiji. *Portal hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa*. Pristupljeno 12. srpnja 2021. <https://hrcak.srce.hr/212681>

SLIKE

SLIKA 1. Maria Montessori. Mrežni izvor:

<https://www.countrysidemontessorischool.org/maria-montessori>. Pristupljeno 29. lipnja 2021.

SLIKA 2. . Casa dei Bambini – dječja kuća Marije Montessori. Mrežni izvor:

<https://scuolainsoffitta.com/2019/11/06/casa-dei-bambini-montessori-come-fatta-cosa-si-fa/>. Pristupljeno 29. lipnja 2021.

SLIKA 3. Montessori, dječja kuća u Njemačkoj, Hag. Mrežni izvor:

<https://twitter.com/jaivirdi/status/1264255980365402112>. Pristupljeno 2. srpnja 2021.

SLIKA 4. Kutak za vjerski odgoj. Mrežni izvor:

<https://vrtic-suncana.zagreb.hr/default.aspx?id=131>. Pristupljeno 2. srpnja 2021.

SLIKA 5. Skica učionice za rad po Metodi Montessori. Matijević, M., (2001). *Alternativne škole: didaktičke i pedagoške koncepcije*. Zagreb: Tipex.

SLIKA 6. Šivanje. DV „Cvjetna livada“ Požega, Montessori skupina.

SLIKA 7. Okvir s patentim zatvaračem. DV „Cvjetna livada“ Požega, Montessori skupina.

SLIKA 8. Ružičasti toranj. DV „Cvjetna livada“ Požega, Montessori skupina.

SLIKA 9. Pločice u boji. DV „Cvjetna livada“ Požega, Montessori skupina.

SLIKA 10. Aktivnost „dodirivati gradivo“. Herrmann, E. (2017). *100 aktivnosti prema Montessori metodi*.

SLIKA 11. Slova od brusnog papira i pisanje u palent. DV „Cvjetna livada“ Požega, Montessori skupina.

SLIKA 12. Pisanje naziva uz male predmete. DV „Cvjetna livada“ Požega, Montessori skupina.

SLIKA 13. Predmeti razvrstani prema početnom slovu. DV „Cvjetna livada“ Požega, Montessori skupina.

SLIKA 14. Brojevne gredice. DV „Cvjetna livada“ Požega, Montessori skupina.

SLIKA 15. Kvadratni i kubni lančići. DV „Cvjetna livada“ Požega, Montessori skupina.

SLIKA 16. Karta svijeta. DV „Cvjetna livada“ Požega, Montessori skupina.

SLIKA 17. Dio Montessori prostorije za kozmički odgoj. DV „Cvjetna livada“ Požega, Montessori skupina.